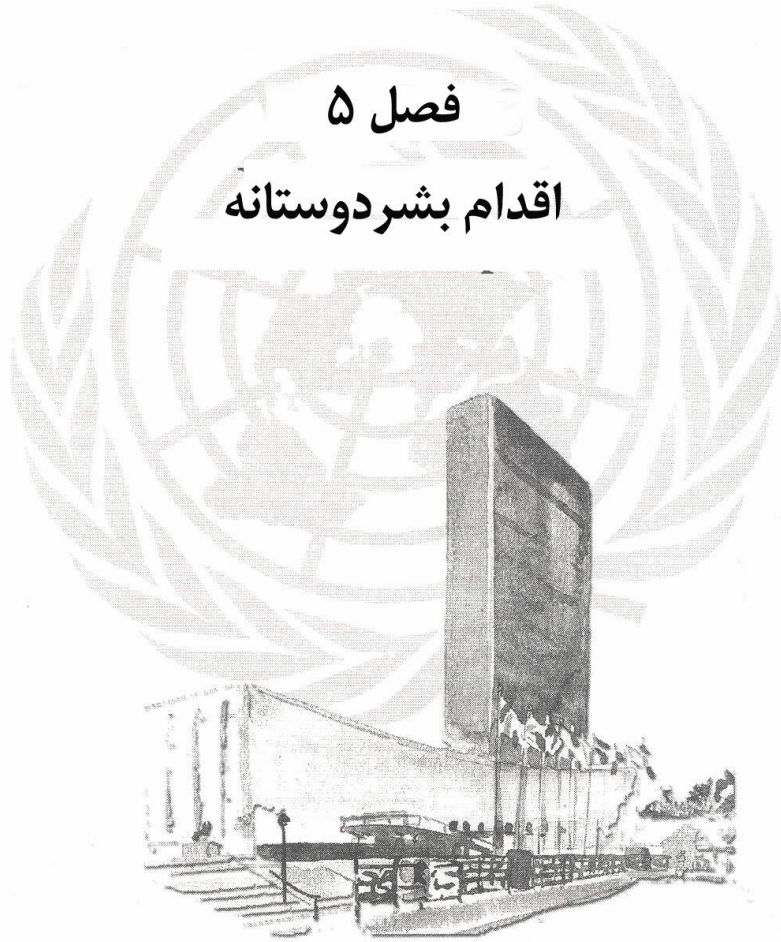

فصل ۵
اقدام بشر دوستانه

اقدام بشر دوستانه

سازمان ملل متحد از نخستین بار که در پی ویرانی اروپا و آوارگی شدید مردم آن در جنگ جهانی دوم عملیات امداد بشر دوستانه را در این قاره هماهنگ کرد، برای واکنش به بلایای طبیعی و ساخت دست بشر، که مسئولان ملی به تنهایی قادر به رسیدگی به آنها نیستند، تکیه گاه جامعه بین‌المللی بوده است. این سازمان امروز ارائه دهنده اصلی امداد اضطراری و کمک بلند مدت‌تر، رابطی برای اقدام به وسیله دولت‌ها و کارگزاری‌های امدادگر، و مدافع مردم گرفتار پیشامدهای غیرمنتظره است.

مناقشات و بلایای طبیعی همچنان مردم را از خانه‌های خود آواره می‌کنند. حدود ۵/۸ میلیون نفر سال ۲۰۰۲ در داخل کشورهای خود آواره و ۱۴/۸ میلیون نفر دیگر با فرار از مرزهای بین‌المللی پناهنده شدند.

بلاهای طبیعی، بیشتر مربوط به هوا، سال ۲۰۰۳ نزدیک به ۵۰ هزار نفر را به کشتن دادند و موجب بیش از ۶۰ میلیارد دلار زیان اقتصادی شدند. برنامه عمران ملل متحد گزارش می‌دهد ۹۴ درصد بلایای طبیعی ناشی از گردبادها، سیل‌ها، زلزله‌ها و خشکسالی است. موج‌های گرما و آتش سوزی‌های جنگلی نیز باعث رنج‌های فراوانی برای بشر شده‌اند و بر اساس گزارشی که برنامه عمران ملل متحد فوریه ۲۰۰۴ منتشر کرد نسبت بسیار زیاد (۹۸/۲ درصد) تلفات بلایای طبیعی مربوط به کشورهای در حال توسعه است، شاخصی قابل ملاحظه از این امر که چگونه فقر، فشار جمعیتی، و زوال محیط زیست، رنج و ویرانی را تشدید می‌کنند.*

سازمان ملل که در دو جبهه یعنی مناقشات مسلحانه جدید و هزینه‌های روزافزون انسانی و مالی ناشی از بلایای طبیعی، درگیر بوده از یک طرف تلاش کرده به قربانیان، بیشتر از طریق کارگزاری‌های عملیاتی خود، کمک فوری برساند؛ و از طرف دیگر به دنبال اجرای برنامه‌های موثرتر بوده تا در وهله اول از بروز پیشامدهای غیرمنتظره جلوگیری کند.

هنگامی که فاجعه‌ای رخ می‌دهد سازمان ملل و کارگزاری‌های آن شتابان برای تحویل کمک بشر دوستانه اقدام می‌کنند. دفتر هماهنگی امور بشر دوستانه فقط سال ۲۰۰۲ با طرح ۲۴ تقاضای کمک بین کارگزاری بیش از ۴/۲ میلیارد دلار برای کمک به ۳۵ میلیون نفر در ۱۸ کشور و منطقه مهیا کرد. برای مثال، دفتر کمیساریای عالی سازمان ملل برای پناهندگان هر سال برای بیش از ۲۰ میلیون پناهنده و همچنین تعداد روزافزونی از افراد آواره در کشور خود، حمایت و کمک بین‌المللی فراهم کرده است. برنامه جهانی غذای سازمان ملل سال ۲۰۰۳ یکصد و ده میلیون نفر، از جمله بیشتر پناهندگان و آوارگان را تغذیه کرد.

* «کاهش خطرهای بلایا: چالشی برای توسعه»، دفتر برنامه عمران ملل متحد برای پیشگیری از بحران و

بازپروری، ۲۰۰۴.

پیشگیری از بلایا می‌کوشد آسیب‌پذیری جامعه‌ها را در برابر بلاها کاهش دهد و علت‌های آنها را که ساخت دست بشر هستند، برطرف کند. هشدار زودهنگام، به ویژه برای پیشگیری کوتاه مدت مهم است و کارگزاری‌های سازمان ملل در حال افزایش ظرفیت خود در این زمینه هستند. سازمان خواربار و کشاورزی بر قحطی‌های قریب‌الوقوع نظارت و سازمان جهانی هواشناسی در زمینه پیش‌بینی تندبادهای استوایی و نظارت بر خشکسالی فعالیت می‌کند. آمادگی قبلی نیز به همین اندازه حیاتی است و برنامه عمران ملل متحد در تدوین طرح‌های احتیاطی و سایر تدابیر مربوط به آمادگی به کشورهای مستعد بلایا کمک می‌کند.

پیشگیری از مناقشه شامل برنامه‌هایی مانند دیپلماسی پیشگیرانه، خلع سلاح پیشگیرانه و ترویج حقوق بشر است. بحران‌های اخیر پیوند بین جنگ، نقض حقوق بشر و جریان‌های پناهندگان را به وضوح نشان داده‌اند. برنامه‌های پیشگیری طولانی مدت‌تر، دلایل ریشه‌ای مناقشه را به روشی فراگیر بررسی و برقراری امنیت، رشد اقتصادی، حکومت مطلوب و احترام به حقوق بشر را تشویق می‌کنند. این اقدامات همچنان بهترین حمایت در برابر بلاها، اعم از طبیعی یا، همچنان که روز به روز شاهد موارد بیشتر آنها هستیم، بلایای ناشی از فعالیت‌های انسان، هستند.

هماهنگ کردن اقدام بشر دوستانه

دهه گذشته شاهد افزایش تعداد و شدت جنگ‌های داخلی بوده است. این جنگ‌ها باعث بحران‌های بشری در مقیاس بزرگ با تلفات شدید جانی، آوارگی فراوان مردم و خسارات گسترده به جوامع در محیط‌های نظامی و سیاسی پیچیده شده‌اند. سازمان ملل برای رسیدگی به این «پیشامدهای غیر منتظره پیچیده» ظرفیت خود را برای واکنش سریع و موثر تقویت کرده است.

مجمع عمومی سال ۱۹۹۱ یک کمیته دائمی بین کارگزاری ایجاد کرد تا واکنش بین‌المللی به بحران‌های بشری را هماهنگ کند. **هماهنگ کننده امدادهای اضطراری سازمان ملل** نقطه مرکزی سازمان برای این تلاش است که به عنوان مشاور سیاسی و هماهنگ کننده اصلی نظام در پیشامدهای غیر منتظره بشری اقدام می‌کند. هماهنگ کننده امدادهای اضطراری ریاست **دفتر هماهنگی امور بشر دوستانه** را به عهده دارد که کمک سازمان ملل را در بحران‌های بشری، که فراتر از ظرفیت و وظیفه تک تک کارگزاری‌ها است، هماهنگ می‌کند.

دست اندرکاران بسیاری، از جمله دولت‌ها، سازمان‌های غیر دولتی و کارگزاری‌های سازمان ملل می‌کوشند همزمان به پیشامدهای غیرمنتظره پیچیده واکنش نشان دهند. دفتر هماهنگی با آنها کار می‌کند تا تضمین نماید چارچوبی منسجم وجود داشته باشد که در داخل آن همه بتوانند به سرعت و به نحوی موثر به تلاش کلی مساعدت کنند.

واکنش به پیشامدهای غیرمنتظره

واکنش به پیشامدهای غیرمنتظره و حوادث ناگهانی، استقرار سریع منابع انسانی، مالی و تدارکاتی را ایجاب می‌کند. دفتر هماهنگی امور بشر دوستانه ساز و کارهایی ایجاد کرده تا این کار را ممکن کند. شبکه ۲۴ ساعته واکنش به بلایا، ۲۴ ساعته آماده برخورد با پیشامدهای غیرمنتظره است و بر موقعیت‌های محلی نظارت می‌کند تا بلاهای طبیعی، پیشامدهای غیرمنتظره مربوط به محیط زیست و حوادث صنعتی را شناسایی و به هماهنگی اقدام‌های جامعه بین‌المللی کمک کند. گروه‌های ارزیابی و هماهنگی پیشامدهای غیرمنتظره سازمان ملل، امکان واکنش سریع به پیشامدهای غیرمنتظره پیچیده را فراهم می‌کنند. این گروه‌ها، متشکل از کارشناسان مدیریت ملی پیشامدهای اضطراری که آموزش‌های ویژه دیده‌اند، و همچنین کارکنان دفتر هماهنگی را می‌توان در چند ساعت مستقر کرد تا به مسئولان کمک کنند موقعیت را ارزیابی و عملیات امداد را هماهنگ کنند. وقتی بلائی پیش می‌آید دفتر هماهنگی، بسیج و استقرار امکانات و تجهیزات حمایتی نظامی و غیرنظامی، مانند کارکنان تخصصی و تجهیزات امداد به بلادیدگان را از کشورها و سازمان‌های بین‌المللی هماهنگ می‌کند. دفتر هماهنگی دارای دفتر ثبت مرکزی توانایی‌های مدیریت بلایا است که برای کمک بین‌المللی می‌توان آن را در دسترس قرار داد. انباری در بریندسی، ایتالیا، وسایل امدادی آماده برای حمل هوایی را نگهداری می‌کند. گروه‌های مدیریت بلاهای سازمان ملل در بسیاری از کشورهای در حال توسعه مستعد بلایا ایجاد شده‌اند که از روسای کارگزاری‌های سازمان ملل در سطح کشوری تحت ریاست هماهنگ کننده مقیم، معمولاً از برنامه عمران ملل متحد، تشکیل شده است. چنین گروه‌هایی برای هماهنگی فعالیت‌های امدادی با پیش‌بینی یک پیشامد غیرمنتظره ترتیباتی ایجاد می‌کنند. سازمان ملل با همکاری کارگزاری‌های بین‌المللی و سازمان‌های غیردولتی به اجرای برنامه‌هایی به منظور بهبود آمادگی برای برخورد با بلایا در بیش از ۷۰ کشور کمک کرده است.

وقتی حادثه غیرمنتظره‌ای پیش می‌آید، دفتر هماهنگی واکنش بین‌المللی را هماهنگ، با گروه کشوری مربوطه سازمان ملل مشورت می‌کند و انجام مشورت‌های بین کارگزاری را در مقر سازمان ملل به عهده می‌گیرد تا درباره اولویت‌ها برای اقدام به توافق برسد. دفتر هماهنگی سپس برای هماهنگی فعالیت‌ها در کشور آسیب دیده پشتیبانی ارائه می‌دهد.

این دفتر به ویژه مأموریت‌های محلی را با کارگزاری‌های سازمان ملل هماهنگ می‌کند تا نیازها را ارزیابی کند؛ با طرح تقاضاهای یکپارچه بین کارگزاری به بسیج منابع کمک می‌کند؛ جلسات و ترتیبات پیگیری کمک دهندگان را سازمان می‌دهد؛ بر موقعیت کمک‌ها در پاسخ به تقاضاهای خود نظارت می‌کند؛ و برای این که کمک دهندگان و سایرین را در جریان آخرین تحولات قرار دهد گزارش‌هایی درباره اوضاع منتشر می‌کند. تقاضاهای بین کارگزاری از سال ۱۹۹۲ بیش از ۱۴ میلیارد دلار برای پیشامدهای غیرمنتظره جمع‌آوری کرده است.

دفتر هماهنگی با شرکای خود در جامعه امور بشردوستانه کار می‌کند تا حول سیاست‌ها اجماع به وجود آورد و مسائل ویژه بشردوستانه را که از تجربه‌های عملیاتی در محل ناشی می‌شوند شناسایی کند. دفتر می‌کوشد تضمین کند به مسائل عمده بشردوستانه از جمله مسائلی که مابین وظایف نهادهای بشردوستانه موجود قرار می‌گیرند، مانند رنج آوارگان داخلی، رسیدگی شود.

هماهنگ کردن امداد اضطراری

کمیته دائمی بین کارگزاری، همه کارگزاری‌های بشردوستانه عمده، داخل و خارج سازمان ملل را دور هم می‌آورد. این کمیته به ریاست هماهنگ کننده امداد اضطراری سازمان ملل بر واکنش بین‌المللی نسبت به پیشامدهای غیرمنتظره نظارت می‌کند. شرکت کنندگان در آن عبارتند از:

- کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل - به پناهندگان و آوارگان کمک بشردوستانه می‌دهد. (بودجه سال ۲۰۰۳: ۱/۱۵ میلیارد دلار).
 - برنامه جهانی غذا - برای قربانیان پیشامدهای غیرمنتظره کمک غذایی ارائه می‌دهد (بودجه سال ۲۰۰۳: ۴/۳ میلیارد دلار).
 - صندوق کودکان ملل متحد - بر کمک به کودکان و زنان توجه دارد (هزینه‌های کمک بشر دوستانه سال ۲۰۰۲: ۲۴۳/۳ میلیون دلار).
 - سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد - به پایه ریزی دوباره محصول و تولید کشاورزی کمک می‌کند (بودجه ۲۰۰۵ - ۲۰۰۴: ۷۴۹ میلیون دلار).
 - سازمان جهانی بهداشت - در زمینه بهداشت کمک ارائه می‌دهد (بودجه کمک بشردوستانه برای ۲۰۰۵ - ۲۰۰۴: ۷۱/۴ میلیون دلار).
 - برنامه عمران ملل متحد - برای کمک، اعتبار ارائه می‌دهد و کمک بشردوستانه را در کشورهای دچار بحران هماهنگ می‌کند.
 - صندوق جمعیت ملل متحد - از طرح‌های مربوط به بهداشت باروری در موقعیت‌های بحرانی حمایت می‌کند.
 - بانک جهانی - از طرح‌ها برای کمک به بازپروری اضطراری و بازسازی پس از مناقشه حمایت می‌کند.
 - دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل، که حمایت از حقوق بشر را از طریق کارشناسی حقوقی و حضور در محل تشویق می‌کند.
 - سازمان‌های بشردوستانه عمده بین دولتی - سازمان بین‌المللی مهاجرت، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ فدراسیون بین‌المللی جوامع هلال احمر و صلیب سرخ
 - نماینده دبیر کل در امور آوارگان داخلی
 - سه کنسرسیوم بین‌المللی سازمان‌های غیردولتی: اینتراکشن، شورای بین‌المللی کارگزاری‌های داوطلب، و کمیته تدارکاتی برای واکنش بشردوستانه.
- از سایر کارگزاری‌ها می‌توان بر مبنای ویژه دعوت کرد.

دفتر هماهنگی با حمایت از مسائل بشردوستانه، به قربانیان خاموش بحران‌ها امکان اظهار نظر می‌دهد و تضمین می‌کند دیدگاه‌ها و نگرانی‌های جامعه بشردوستانه در تلاش‌های کلی به سمت بازپروری و برقراری صلح منعکس شود. دفتر هماهنگی احترام بیشتر به اصول و ضوابط بشردوستانه را ترویج می‌کند و توجه همگان را به مسایلی ویژه مانند دسترسی به جمعیت‌های آسیب دیده، تاثیر تحریم‌ها بر انسان‌ها، مین‌های ضد نفر، و تکثیر کنترل نشده سلاح‌های کوچک، جلب می‌کند.

صندوق تنخواه‌گردان اضطراری مرکزی دفتر هماهنگی امور بشردوستانه، سازو کاری برای گردش پول است که واکنش آنی به یک پیشامد غیرمنتظره را تسهیل می‌کند. از این صندوق برای رفع مشکلات مربوط به پول نقد کارگزاری‌های بشردوستانه تا رسیدن کمک از کمک دهندگان استفاده می‌شود. کارگزاری وام‌گیرنده باید وام دریافتی را در طول یک

سال باز گرداند. از این صندوق از سال ۱۹۹۲ بیش از ۱۶۰ بار برای پرداخت بیش از ۲۸۸ میلیون دلار استفاده شده است.

دفتر هماهنگی، وب امداد، مهمترین وب سایت بشردوستانه جهان را نیز اداره و آخرین اطلاعات درباره پیشامدهای غیرمنتظره سراسر جهان را ارائه می دهد (به www.reliefweb.int نگاه کنید).

ارائه کمک و حمایت

چهار مجموعه سازمان ملل یعنی یونیسف، برنامه عمران ملل متحد، برنامه جهانی غذا و دفتر کمیساریای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان در زمینه ارائه حمایت و کمک در بحران‌های بشری نقش‌های اصلی دارند.

کودکان و زنان اکثریت پناهندگان و آوارگان را تشکیل می‌دهند. **صندوق کودکان ملل متحد (یونیسف)** در موارد اضطراری شدید در کنار سایر کارگزاری‌های امدادی تلاش می‌کند خدمات اساسی مانند تامین آب و دفع بهداشتی فاضلاب، تشکیل مدارس، و ارائه خدمات ایمن سازی، پزشکی و سایر تدارکات را به جمعیت‌هایی که از مسکن و محل خود آواره شده‌اند، دوباره برقرار کند.

یونیسف همچنین پیوسته به دولت‌ها و طرف‌های درگیر در جنگ توصیه می‌کند اقدامات موثرتری برای حمایت از کودکان به عمل آورند. برنامه‌های آن در مناطق مناقشه شامل مذاکره درباره آتش بس برای تسهیل ارائه خدماتی مانند ایمن‌سازی کودکان بوده است. یونیسف به این منظور مبتکر مفهوم «کودکان به عنوان بخش‌های صلح» بوده و «روزهای آرامش» و «راهروهای صلح» در مناطق جنگ زده ایجاد کرده است. برنامه‌های ویژه، به کودکان آسیب دیده یاری و به الحاق مجدد کودکان بی‌سرپرست به والدین یا سایر اقوام نزدیک آنان کمک می‌کنند. یونیسف سال ۲۰۰۲ در ۵۱ کشور کمک بشردوستانه ارائه داد.

برنامه عمران ملل متحد، کارگزاری مسئول هماهنگی فعالیت‌ها برای کاهش عوارض، پیشگیری و آمادگی برای بلایای طبیعی است. هماهنگ کننده‌های مقیم برنامه عمران ملل متحد، هنگام بروز پیشامدهای غیرمنتظره بر تلاش‌های امدادی و بازسازی در سطح ملی نظارت می‌کنند. دولت‌ها غالباً از برنامه عمران می‌خواهند تا در زمینه طراحی برنامه‌های بازسازی و هدایت کمک‌ها، به آنها یاری کند.

برنامه عمران ملل متحد و کارگزاری‌های بشردوستانه، همکاری می‌کنند تا مسائل مربوط به توسعه طولانی مدت را با عملیات امدادی خود تلفیق و همگرا کنند. برنامه عمران، همچنین از برنامه‌های مربوط به ترخیص مبارزان پیشین، اقدام فراگیر درباره مین‌ها، بازگشت و الحاق پناهندگان و آوارگان، و احیای نهادهای حکومتی پشتیبانی می‌کند.

حمایت از کودکان در جنگ

از بیش از ۳۰۰ میلیون جوان کمتر از ۱۸ ساله، بعضی ۷ یا ۸ ساله، دختر یا پسر، در بیش از ۳۰ کشور بی‌رحمانه به عنوان سرباز بهره‌کشی می‌شود. دو میلیون کودک در طول دهه گذشته در جنگ‌ها و مناقشه‌های داخلی کشته و ۶ میلیون نفر دیگر معیوب یا معلول شده‌اند. عده بسیار دیگری که بر اثر جنگ یتیم یا از والدین خود جدا شده‌اند در تلاش برای بقا آسیب دیده‌اند.

شورای امنیت برای رسیدگی به این فاجعه، خواهان تلاش‌های بیشتر جهت خاتمه دادن به استفاده از کودکان به عنوان سرباز و حمایت از کودکان در مناقشات مسلحانه شده است. عملیات حفظ صلح اینک حمایت از کودکان را در ماموریت‌های خود می‌گنجانند و در چند هیات حفظ صلح - مانند هیات‌ها در سیرالئون، جمهوری دموکراتیک کنگو و ساحل عاج - کارشناسان غیرنظامی در زمینه حمایت از کودکان حضور دارند.

آقای اولارا اوتونو نماینده ویژه دبیر کل برای کودکان و مناقشات مسلحانه از سال ۱۹۹۷ تلاش کرده است تا آگاهی جهانی را درباره تاثیر مناقشات بر کودکان افزایش دهد و حمایت سیاسی دولت‌ها و جامعه مدنی را برای تقویت حمایت از کودکان بسیج و جلب کند. او از مدافعان اصلی تدابیری مانند تقویت ساز و کارهای نظارت و گزارش دهی درباره موارد نقض حقوق کودکان در مناقشات مسلحانه؛ قرار دادن رفاه کودکان در دستور کارهای صلح؛ و قرار دادن نیازهای کودکان در مرکز برنامه‌های باز پروری پس از مناقشه است.

آقای اوتونو، با سفر به مناطق جنگی در صدد گرفتن تعهدات مهمی از دولت‌ها و شورشیان برای حمایت و رفاه کودکان در موقعیت‌های مناقشه و پس از مناقشات بوده و آنها را به دست آورده است. به علاوه، یونیسف از مدت‌ها پیش با دولت‌ها و جنبش‌های شورشی کار کرده تا کودکان سرباز را مرخص کند، آنان را به خانواده‌های خود بازگرداند و الحاق درباره آنان را به جامعه تشویق کند.

برای حصول اطمینان از این که منابع ارائه شده بیشترین تاثیر ممکن را خواهد داشت، هر طرحی با مشورت مقام‌های محلی و ملی دولتی به اجرا در می‌آید. برنامه عمران، کمک سریع به کل جوامع ارائه می‌دهد و برای ایجاد شالوده‌های اجتماعی و اقتصادی برای توسعه و صلح پایدار، و کاهش فقر کمک می‌کند. این نگرش متکی بر جامعه، به ارائه امداد فوری و مداوم برای صدها هزار قربانی جنگ‌ها و آشوب‌های داخلی کمک کرده است. امروز، بسیاری از جوامع دارای سابقه مناقشه با استفاده از برنامه‌های آموزشی، طرح‌های اعتباری و پروژه‌های زیربنایی، معیارهای زندگی خود را بهتر کرده‌اند.

برنامه جهانی غذا، در مواقع اضطراری به میلیون‌ها قربانی بلایای طبیعی یا ناشی از فعالیت‌های انسان، از جمله بیشتر پناهندگان و آوارگان جهان کمک سریع و موثر ارائه می‌دهد. بیشتر منابع برنامه جهانی غذا برای چنین بحران‌هایی به مصرف می‌رسند. تا یک دهه پیش، از دو تن از سه تن کمک غذایی ارائه شده به وسیله برنامه جهانی غذا استفاده می‌شد تا مردم به خود متکی شوند. امروز این وضع عوض شده است به طوری که نزدیک به ۸۰ درصد منابع این برنامه در اختیار قربانیان بحران‌های بشری گذاشته می‌شود.

برنامه جهانی غذا از طریق عملیات اضطراری کوتاه‌مدت و بلند مدت سال ۲۰۰۲ به ۵۸ میلیون نفر، از جمله آوارگان داخلی، پناهندگان، کودکان یتیم شده بر اثر بیماری ایدز، و قربانیان بلایای طبیعی مانند سیل و خشکسالی کمک کرد. این کارگزاری مسئول آماده کردن

کودکان در جنگ - معیارها و ضوابط حقوقی

چارچوب ضوابط و معیارها برای حمایت از کودکان در جریان مناقشات در طول سالها تحول یافته است. از جمله:

- قانون دادگاه کیفری بین‌المللی رم - سربازگیری، ثبت نام یا استفاده از کودکان کمتر از ۱۵ سال را در مناقشه‌ها جنایت جنگی طبقه بندی می‌کند.
- پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک - محدودیت سنی ۱۸ سال را برای سربازگیری اجباری و مشارکت مستقیم در مناقشه‌ها تعیین و کشورهای متعهد را ملزم می‌سازد سن سربازگیری داوطلبانه را به حداقل ۱۶ سال افزایش دهند.
- چهار قطعنامه شورای امنیت - ۱۲۶۱ (سال ۱۹۹۹)، ۱۳۱۴ (سال ۲۰۰۰)، ۱۳۷۹ (سال ۲۰۰۱) و ۱۴۶۰ (سال ۲۰۰۳) درباره حمایت از کودکان در جنگ‌ها است.
- کنوانسیون ۱۸۲ سازمان بین‌المللی کار - سربازی کودکان را به عنوان یکی از بدترین شکل‌های کار کودکان تعریف و ۱۸ سال را حداقل سن برای سربازگیری اجباری یا از روی زور تعیین می‌کند.
- کنوانسیون‌های ژنو و پروتکل‌های تکمیلی آنها - تصریح می‌کنند برای کودکان باید احترام ویژه قائل شد و از آنان در مقابل هر نوع تهاجمی در طول مناقشات باید حمایت به عمل آید، و این که «مراقبت و کمکی که نیاز دارند» باید در اختیارشان گذاشته شود.

سایر مصوبه‌های بین‌المللی که برای حمایت از کودکان پیش‌بینی‌هایی کرده‌اند: کنوانسیون اتاوا درباره ممنوعیت ذخیره، تولید و انتقال مین‌های زمینی ضد نفر و نابودی آنها، و منشور آفریقا درباره حقوق و رفاه کودک یعنی نخستین معاهده منطقه‌ای که ۱۸ سالگی را به عنوان حداقل سن برای سربازگیری و مشارکت در مناقشه‌ها تعیین می‌کند.

غذا و تامین تغذیه برای همه عملیات تغذیه پناهندگان در مقیاس وسیع با مدیریت دفتر کمیساریای عالی سازمان ملل متحد در امور پناهندگان است.

برنامه جهانی غذا به حد روز افزونی در طرح‌هایی شرکت دارد که از کمک غذایی برای حمایت از تریخیس مبارزان سابق و مین‌زدایی مناطق جنگی استفاده می‌شود. برنامه جهانی غذا پس از شروع جنگ یا وقوع بلایا به منظور مرمت زیر بناهای آسیب دیده، با طرح‌های بازسازی و بازپروری اقدام می‌کند.

اکثریت افراد دچار بلایا در مناطق روستایی زندگی می‌کنند. سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (فائو) با برنامه جهانی غذا، برای ارائه هشدار زود هنگام درباره بحران‌های غذایی در شرف وقوع و در ارزیابی مشکلات ناشی از عرضه و تامین مواد غذایی در سراسر جهان، همکاری می‌کند.

شبکه جهانی اطلاعات و هشدار زود هنگام فائو، اطلاعات مرتب و به روز درباره موقعیت جهانی مواد غذایی ارائه می‌دهد و همچنین در کشورهایی که به علت بلایای طبیعی یا ساخته دست بشر از نظر مواد غذایی امنیت ندارند، موقعیت مواد غذایی را ارزیابی می‌کند.

بر مبنای ارزیابی‌هایی که با همکاری برنامه جهانی غذا انجام می‌شود، عملیات کمک غذایی اضطراری آماده و به اتفاق فائو تصویب می‌شود. فائو اطلاعات کشاورزی برای بازسازی تولید مواد غذایی فراهم می‌کند و در پیشامدهای غیرمنتظره مربوط به کشاورزی مشورت فنی ارائه می‌دهد. سرویس عملیات امدادی ویژه آن، حمایت قابل توجهی از کشاورزان دچار بلایا به عمل می‌آورد.

حمایت از کارکنان سازمان ملل و امدادگران عملیات بشردوستانه

با کشتن، گروگانگیری یا بازداشت تعدادی از کارکنان سازمان ملل و سایر امدادگران بشردوستانه در حین انجام کار در مناطق مناقشه، حملات علیه آنان در چند سال گذشته به شدت افزایش یافته است. حوادث خشونت آمیز علیه کارکنان سازمان ملل شامل سرقت مسلحانه، مضروب کردن و تجاوز بوده است.

۱۹۶ کارمند غیرنظامی سازمان ملل از سال ۱۹۹۲ در نتیجه اقدامات شروارانه جان خود را از دست داده‌اند و ۱۸ نفر دیگر حین انجام وظیفه در تصادف‌های هوایی مردند. حدود ۲۴۰ نفر را هنگام خدمت در عملیات سازمان ملل در سراسر جهان گروگان گرفته یا ربوده‌اند. حدود ۳۴ پرونده بر جسته از افراد توقیف شده، تحت بازداشت یا ناپدید شده وجود دارد که بعضی از آنها به بیش از ۲۰ سال پیش مربوط می‌شود که در آنها سازمان ملل نتوانسته حق برخورداری از حمایت از خود را به طور کامل اعمال کند.

فقط سال منتهی به ۳۰ ژوئن ۲۰۰۳ (آخرین مهلت برای دادن این آمار) پنج قتل با نیت قبلی، بیش از ۲۵۸ حمله به کارکنان سازمان ملل و سازمان‌های غیردولتی و حدود ۲۷۰ مورد حمله خشونت بار به مراکز و کاروان‌های آنان صورت گرفت. حداقل ۸۳ مورد ورود سر زده به مراکز سازمان ملل، بیش از ۵۵۰ مورد سرقت از جایگاه‌های رسمی و اقامتگاه کارکنان سازمان ملل، و ۱۶۸ مورد آزار و مزاحمت صورت گرفت. کارکنان سازمان ملل، به علت محیط‌های خطرناکی که در آن کار می‌کنند اغلب هدف جرایم خیابانی نیز، هستند.

دیبرکل سپتامبر ۲۰۰۳ گزارش داد «ایمنی و امنیت کارکنان سازمان ملل همچنان به حد هشدار دهنده‌ای در معرض خطر است. کارکنان سازمان ملل به خاطر این که به عنوان نمایندگان جامعه بین‌المللی کاملاً در معرض دید هستند به شدت با این خطر مواجه‌اند که هدف بسیاری از افراد و نهادهای گوناگون قرار گیرند.»

صحت این سخن روز ۱۹ اوت ۲۰۰۳ که مرکز سازمان ملل در بغداد هدف حمله‌ای مرگبار قرار گرفت که در جریان آن ۲۲ نفر کشته و بیش از ۱۵۰ نفر مجروح شدند، به اثبات رسید. این عمده‌ترین و مرگبارترین حمله به کارکنان غیرنظامی سازمان ملل در تاریخ ۵۸ ساله آن بود. از جمله کشته شدگان سرچیوی‌پرا دملو، کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل بود که به عنوان رئیس هیأت سازمان ملل در عراق خدمت می‌کرد.

کنوانسیون ایمنی کارکنان سازمان ملل و کارکنان وابسته به آن (سال ۱۹۹۴) دولت‌های کشورهای را که کارکنان سازمان ملل در آنجا کار می‌کنند، متعهد می‌سازد از کارکنان آن محافظت کنند، و تدابیر پیشگیرانه در برابر جنایت و آدم‌ربایی به عمل آورند. متأسفانه از ۱۹۶ مرگ از قتل طراحی شده که به آن اشاره شد عاملان فقط ۲۴ مورد دستگیر شده‌اند. کشورهای بسیار کمی به طور کامل درباره حملات یا تهدیدها علیه کارکنان بین‌المللی یا محلی سازمان ملل و نهادهای وابسته به آن تحقیق کرده یا عوامل آنها را وادار به پاسخگویی کرده‌اند.

لطفاً توجه داشته باشید ارقام فوق به کارکنان غیرنظامی مربوط می‌شود و شامل ۱۹۳۴ مأمور حفظ صلح سازمان ملل نمی‌شود که از ۱۹۴۸، از جمله ۶۸ نفر در شش ماه نخست سال ۲۰۰۴، کشته شده‌اند.

برنامه‌های کمک سازمان جهانی بهداشت بر ارزیابی نیازهای بهداشتی کسانی که گرفتار پیشامدهای غیرمنتظره شده‌اند تمرکز می‌کند، اطلاعات بهداشتی ارائه می‌دهد و به هماهنگی و برنامه ریزی کمک می‌کند. سازمان جهانی بهداشت برنامه‌های اضطراری در زمینه‌هایی مانند نظارت بر مسائل مربوط به تغذیه و بیماری‌های واگیردار، کنترل بیماری‌های همه‌گیر (از جمله بیماری ایدز و ویروس آن)، مصون‌سازی، مدیریت داروها و وسایل پزشکی ضروری، بهداشت باروری و بهداشت روانی انجام می‌دهد و برای ریشه کن کردن فلج اطفال و مهار سل و مالاریا در کشورهای گرفتار پیشامدهای غیرمنتظره تلاش‌های ویژه به عمل می‌آورد.

حمایت و کمک بین‌المللی به پناهندگان

دفتر کمیساریای عالی سازمان ملل متحد در امور پناهندگان در پایان سال ۲۰۰۳ به حدود ۱۷/۱ میلیون نفر که از جنگ یا تعقیب و آزار فرار کرده بودند، حمایت و کمک بین‌المللی می‌داد. یک سال پیش از آن این تعداد ۲۰/۶ میلیون نفر بود که ۱۰/۴ میلیون نفر از آنان پناهنده، ۵/۸ میلیون آواره در داخل کشورهای خود، ۲/۴ میلیون نفر بازگشتی، یک میلیون نفر پناهجو، و ۹۵۱/۰۰۰ نفر بدون کشور، و سایر افراد مورد توجه این کارگزاری بودند. به تدریج که ماهیت جنگ در چند دهه گذشته تغییر کرده و مناقشات داخلی جای جنگ‌های بین‌کشورها را گرفته، تعداد افراد آواره در داخل کشورهای خود به میزان چشمگیری افزایش یافته و این افراد در حال حاضر دومین گروه بزرگ تحت حمایت کمیساریای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان هستند.

کمیسیاریای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان یکی از کارگزاری‌های بشردوستانه اصلی برای رسیدگی به عوارض بعضی از موارد اضطراری عمده در تاریخ پس از جنگ بوده است: در بالکان که بزرگترین جریان پناهندگان را در اروپا پس از جنگ جهانی دوم به بار آورد؛ در دوره پس از جنگ خلیج فارس؛ در منطقه دریاچه‌های بزرگ آفریقا؛ در جریان مهاجرت‌های عظیم در تی‌مور شرقی و کوزوو، و در تازه‌ترین مورد، در آفریقای غربی؛ و در عملیات بازگردانی در افغانستان.

پناهندگان کسانی تعریف شده‌اند که به دلیل ترس موجه و مستند از تعقیب و آزار به علت نژاد، مذهب، ملیت، عقیده سیاسی یا عضویت در یک گروه اجتماعی ویژه از کشورهای خود گریخته و نمی‌توانند یا نمی‌خواهند برگردند.

موقعیت حقوقی پناهندگان در دو معاهده بین‌المللی تعریف شده: کنوانسیون مربوط به موقعیت پناهندگان (۱۹۵۱)، و پروتکل ۱۹۶۷ آن که حقوق و تعهدات پناهندگان را شرح می‌دهد. ۱۴۵ کشور در پایان سال ۲۰۰۳ به یک یا هر دو معاهده فوق متعهد بودند.

مهمترین وظیفه کمیسیاریای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان تامین حمایت بین‌المللی است یعنی تلاش برای تضمین احترام به حقوق بشر بنیادی پناهندگان، از جمله توانایی آنان به پناه‌جویی، و حصول اطمینان از این امر که هیچکس به اجبار به کشوری برگردانده نشود که دلیل دارد در آنجا از تعقیب و آزار بترسد. سایر انواع کمک شامل موارد زیر است:

- کمک در جریان موارد اضطراری عمده شامل نقل و انتقال تعداد زیاد پناهندگان؛
- برنامه‌های مرتب در حوزه‌هایی مانند آموزش و پرورش، بهداشت و سرپناه؛
- کمک به ترویج خودکفایی پناهندگان و ادغام و همگرایی آنان در کشورهای میزبان؛

پناهندگان در کشور خود

آوارگان داخلی کسانی هستند که مجبور به فرار از خانه‌های خود شده‌اند تا از جنگ، خشونت همگانی، موارد نقض حقوق بشر یا بلای طبیعی و ایجاد شده به دست بشر در امان باشند اما از مرز عبور نکرده‌اند. جنگ‌های داخلی گروه‌هایی عظیم از چین مردم در سراسر جهان به وجود آورده‌اند. امروز در دنیا حدود ۲۰ تا ۲۵ میلیون نفر، یعنی بیش از تعداد پناهندگان، در داخل کشورهای خود آواره هستند.

پناهندگان معمولاً در کشور دومی، جایی امن، غذا و پناهگاه پیدا می‌کنند. آنان تحت حمایت مجموعه‌ای روشن از قوانین و کنوانسیون‌های بین‌المللی بوده و کمیساریای عالی و سایر سازمان‌ها از آنان حمایت می‌کنند. اما آوارگان در داخل کشور خود غالباً با شرایط بسیار نامن‌تر مواجه هستند. آنان ممکن است در مناقشه داخلی جاری به دام افتاده و دستخوش تمایلات طرف‌های متخاصم باشند و این شرایطی است که ارائه کمک به آنان را خطرناک یا غیرممکن می‌سازد.

مسئولیت اصلی برای آوارگان داخلی به عهده دولت‌های ملی است. اما دولت‌ها گاهی نمی‌خواهند یا نمی‌توانند به این مسئولیت عمل کنند. دولتی که کنترل نهایی بر سرنویشت آنان دارد ممکن است به آنان به عنوان «دشمنان کشور» نگاه کند. کنوانسیون بین‌المللی خاصی برای حمایت از آنان وجود ندارد، و تا این اواخر کمک دهندگان تمایلی به مداخله در مناقشات داخلی برای کمک به آنان نداشته‌اند.

با این حال نیازهای آوارگان داخلی مشابه نیازهای پناهندگان است. هر دو به حمایت و کمک آتی و همچنین راه حل‌های طولانی مدت، مانند بازگشت یا اسکان مجدد، نیاز دارند.

همانگی موثر در کمک به آوارگان داخلی به ویژه مهم است زیرا هیچ کارگزاری بین‌المللی مهمی برای رسیدگی به نیازهای آنان وجود ندارد. کار در این زمینه مشترکاً به وسیله کمیته صلیب سرخ بین‌المللی، کمیساریای عالی، دفتر هماهنگی امور بشردوستانه، نماینده دبیرکل برای آوارگان داخلی، و دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل انجام می‌شود.

آقای فرانسیس، ام دنگ نماینده دبیرکل اصولی را برای راهنمایی درباره آوارگان داخلی منتشر و مشخص کرده این افراد چه کسانی هستند؛ به مجموعه بزرگی از حقوق بین‌الملل برای حمایت از حقوق اساسی یک فرد اشاره؛ و مسئولیت کشورها را مشخص کرده است. تعداد روزافزونی از کشورها این اصول را پذیرفته‌اند.

از کمیساریای عالی خواسته شده به حدود ۵/۸ میلیون آواره داخلی در مناطق مختلف کمک کند. کمیساریای عالی به حد روزافزونی در یوگسلاوی سابق، تیمور - لسته، کلمبیا، چین، و اخیراً در افغانستان، تصمیم گرفته به همه آوارگان بر مبنای نیاز بشردوستانه، به جای موقعیت پناهندگی، کمک کند.

با وجود این تلاش‌ها، بسیاری از آوارگان داخلی همچنان از کمک یا حمایت بین‌المللی محروم هستند که این امر نشان‌دهنده واکنش گزینشی، نابرابر و، در موارد بسیاری، ناکافی مسئولان ملی و جامعه بین‌المللی است. تلاش‌ها برای یافتن راه‌های موثر برای کمک به این افراد ادامه دارد.

• بازگشت داوطلبانه ؛

• اسکان مجدد در کشورهای ثالث برای پناهندگانی که نمی‌توانند به کشورهای خود بازگردند و کسانی که با مشکلات مربوط به حفاظت در کشوری مواجه هستند که نخست خواهان پناهندگی به آن بودند.

اگر چه وظیفه کمیساریای عالی حمایت و کمک به پناهندگان است، از عده بیشتری خواسته شده به کمک طیف گسترده‌تری از مردمی بیابند که در موقعیت‌های شبیه پناهندگان زندگی می‌کنند. این افراد شامل کسانی است که در داخل کشور خود آواره هستند؛ پناهندگان سابق که ممکن است پس از بازگشت به کشور به نظارت و کمک کمیساریای عالی نیاز داشته باشند؛ افراد فاقد کشور؛ و کسانی که در خارج از کشورهای زادگاه خود به طور موقت تحت حمایت بوده اما از موقعیت حقوقی کامل پناهندگان برخوردار نیستند. امروز پناهندگان بیش از نیمی از مردم مورد حمایت کمیساریای عالی را تشکیل می‌دهند.

پناهندگان

تعداد افراد تحت حمایت کمیساریای عالی سازمان ملل متحد در امور پناهندگان*

۱۷/۱ میلیون

مجموع:

بر اساس منطقه:

آفریقا	۴/۳ میلیون
آسیا	۶/۲ میلیون
اروپا	۴/۳
آمریکای لاتین و کارائیب	۱/۳
آمریکای شمالی	۹۶۲ هزار
اقیانوسیه	۷۴ هزار

حدود ۴ میلیون فلسطینی، که کارگزاری امداد و کار برای پناهندگان فلسطینی در خاور نزدیک به آنان کمک می‌کند در این فهرست گنجانده نشده‌اند. با این حال، فلسطینیان خارج از حوزه عملیات این کارگزاری، مانند فلسطینیان ساکن عراق یا لیبی، تحت حمایت کمیساریا هستند. در پایان سال ۲۰۰۲ تعداد آنان ۴۲۸،۷۰۰ نفر بود.

* شامل پناهندگان، پناهجویان، افراد بازگشته، آوارگان داخلی، و سایر افراد تحت حمایت تا اول ژانویه ۲۰۰۴. منبع: کمیساریای عالی

پناهجویان کسانی هستند که کشور زادگاه خود را ترک کرده‌اند و تقاضای آنان برای پناهندگی به کشورهای دیگر هنوز تحت بررسی است. کمیساریا در حال حاضر به یک میلیون نفر در این گروه کمک می‌کند. بزرگترین گروه‌های پناهجویان در کشورهای صنعتی زندگی می‌کنند.

بیشتر پناهندگان می‌خواهند به محض این که شرایط اجازه دهد به کشور خود برگردند. کمیساریا در پایان سال ۲۰۰۲ به حدود ۲/۴ میلیون نفر بازگشته کمک می‌کرد و در طول این سال به ۳/۶ میلیون پناهنده و گروه‌های دیگر کمک کرد تا به کشور خود بازگردند. این رقم شامل حدود ۲ میلیون افغانی، از کشورهای همسایه پاکستان و ایران، و حدود ۷۵۰ هزار آواره در داخل افغانستان بود. تعداد قابل توجهی نیز در آنگولا (۹۰،۰۰۰)، سیرالئون (۷۶،۰۰۰)، بروندي (۵۴،۰۰۰) و بوسنی و هرزگوین (۴۲،۰۰۰) به کشور و خانه‌های خود بازگشتند.

بازگشت ناگهانی تعداد زیاد مردم می‌تواند زیر ساختارهای اقتصادی و اجتماعی شکننده را به سرعت از پا در آورد. کمیساریای عالی برای حصول اطمینان از این که افراد پس از بازگشت بتوانند، زندگی خود را بازسازی کنند با تعدادی از سازمان‌ها برای تسهیل همگرایی مجدد آنان کار می‌کند. این امر ارائه کمک اضطراری برای افراد نیازمند، اجرای برنامه‌های توسعه برای مناطق ویران شده، و طرح‌های اشتغال‌زایی را ایجاب می‌کند.

روز به روز بر اهمیت پیوند بین صلح، ثبات، امنیت، احترام به حقوق بشر و توسعه پایدار برای دستیابی به راه‌حل‌های بادوام برای مشکل پناهندگان، بیشتر پی برده می‌شود.

پناهندگان فلسطین

کارگزاری امداد و کار سازمان ملل برای پناهندگان فلسطینی در خاور نزدیک از سال ۱۹۵۰ به پناهندگان فلسطینی آموزش و پرورش، بهداشت، خدمات امدادی و اجتماعی ارائه داده است. مجمع

عمومی این کارگزاری را ایجاد کرد تا به حدود ۷۵۰,۰۰۰ پناهنده فلسطینی امداد اضطراری بدهد که در نتیجه جنگ ۱۹۴۸ اعراب - اسرائیل خانه و زندگی خود را از دست داده بودند. این کارگزاری تا سال ۲۰۰۳ به بیش از ۴ میلیون پناهنده فلسطینی به ثبت رسیده در اردن، لبنان، سوریه، و ساحل غربی و نوار غزه خدمات ضروری ارائه می‌داد.

نقش بشردوستانه این کارگزاری با تکرار مناقشات در خاور میانه، مانند جنگ داخلی در لبنان و قیام مردم فلسطین (انتفاضه) سال ۱۹۸۷، و قیام دوم که از سپتامبر ۲۰۰۰ آغاز شد (انتفاضه الاقصی) تقویت شده است.

آموزش و پرورش بزرگترین زمینه فعالیت این کارگزاری است و نیمی از بودجه عادی و دو سوم کارکنان آن به این امر اختصاص داده شده است. ۶۵۶ دبستان و دوره راهنمایی آن سال تحصیلی ۲۰۰۲/۲۰۰۳ بیش از ۴۹۰,۹۰۰ دانش‌آموز و هشت مرکز آموزش حرفه‌ای آن بیش از ۵,۱۰۰ کارآموز داشت.

۹/۴ میلیون بیمار سال ۲۰۰۲ از شبکه ۱۲۲ مرکز بهداشتی این کارگزاری استفاده کردند. خدمات مربوط به بهداشت محیط زیست به ۱/۳ میلیون پناهنده ساکن ۵۹ اردوگاه پناهندگان ارائه شد.

حدود ۲۲۹,۰۰۰ نفر سال ۲۰۰۲ کمک ویژه سختی معیشت دریافت کردند که هدف از آن تضمین حداقل معیارهای تغذیه و پناهگاه، و حمایت از اتکا به خود از طریق ارائه برنامه‌های کاهش فقر بود. برنامه درآمدزایی در ساحل غربی و نوار غزه بیش از ۵۴,۹۰۰ فقره وام به ارزش ۶۶/۲ میلیون دلار به کسب و کارهای کوچک و شرکت‌های خرد در ساحل غربی و نوار غزه داده است.

کارگزاری امداد و کار از نزدیک با نهاد فلسطینی همکاری می‌کند. این کارگزاری پس از توافق‌های سال ۱۹۹۳ بین اسرائیل و سازمان آزادیبخش فلسطین و تشکیل نهاد فلسطینی در ساحل غربی و نوار غزه، برنامه تحقق صلح خود را آغاز کرد تا تضمین کند مزایای فرآیند صلح در سطح محلی تحقق یابد. این برنامه به ارتقای زیرساختار، ایجاد اشتغال، و بهبود شرایط اقتصادی - اجتماعی در جوامع پناهندگان در سراسر حوزه‌های عملیات خود کمک کرده است. طرح‌های این کارگزاری تا پایان سال ۲۰۰۲ بیش از ۲۹۷/۸ میلیون دلار کمک و وعده کمک دریافت کرده بود.

جامعه بین‌المللی، کارگزاری امداد و کار را عاملی ثبات بخش در خاور میانه به شمار می‌آورد. خود پناهندگان به برنامه‌های این کارگزاری به عنوان نمادی از تعهد جامعه بین‌المللی نسبت به حل مساله پناهندگان فلسطینی می‌نگرند.